

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Попроцької Вікторії Миколаївни: «Основні шкідники суниці садової та удосконалення системи захисту культури в умовах Правобережного Лісостепу України» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 202 Захист і карантин рослин галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство (протокол розширеного засідання кафедри захисту і карантину рослин № 11 від 14 серпня 2025 р.)

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з державними науково-технічними програмами, напрямками науково-дослідних робіт університету та кафедри, де здійснювалась підготовка здобувача. Згідно даних літератури в Україні суницю садову пошкоджують близько 70 видів фітофагів. Аналіз трофічних зв'язків шкідників культури свідчить про те, що важливими видами є поліфаги, олігофаги, що пов'язані із дикорослими рослинами. Серед олігофагів переважає малиново-суничний довгоносик. А серед монофагів – суничний кліщ.

В сучасних умовах підтверджених змін клімату, оновлення чи повної заміни сортового складу суниці на сорти зарубіжної селекції, надання переваги ремонтантним сортам, усталені трофічні зв'язки фітофаг- суниця можуть змінюватися. На передній план виходять фітофаги, що раніше не мали великого господарського значення.

Низка вчених як в Україні так і за кордоном спостерігають активне заселення суниці садової оленкою волохатою, пінницею слинявою, пильщиками, листокрутками, слимаками. Традиційно шкідливими залишаються суничний кліщ і малиново-суничний довгоносик.

Враховуючи вимоги сьогодення, є нагальна необхідність пошуку шляхів удосконалення існуючої системи захисту суниці від шкідників з максимально ефективним використанням хімічного методу захисту рослин.

Недосконалість наявних систем захисту суниці садової від шкідників і рекомендацій з обмеження їх чисельності та шкідливості і визначили актуальність теми дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота є результатом виконання наукової роботи авторкою впродовж 2016-2020 років, що є складовою тематики досліджень кафедри захисту і карантину рослин Уманського національного університету «Уточнення видового складу основних шкідників, збудників хвороб і бур'янів та удосконалення систем захисту сільськогосподарських культур від них в умовах Правобережного Лісостепу України», що входить у Програму наукових досліджень Уманського національного університету «Удосконалення існуючих та розробка нових технологій вирощування садивного матеріалу, плодів, ягід і винограду в Правобережному Лісостепу України» 0111U001928), фрагментом якої стало її власне дослідження.

2. Мета і завдання дослідження. Метою даної роботи було визначити видовий склад та фенологічні особливості основних фітофагів суниці садової ремонтантної та дослідити продуктивність сортів Мурано і Вівара за умови застосування інсектицидів, інсекто-акарицидів і лімацидів у Правобережному Лісостепу України, а також оцінити економічну ефективність застосування засобів захисту рослин.

Для досягнення поставленої мети вирішували такі завдання:

- у уточнити видовий склад основних шкідників ремонтантної суниці садової в умовах Правобережного Лісостепу України;
- вивчити біоекологічні особливості розвитку основних шкідливих об'єктів у даному регіоні;
- визначити домінуючі види та оцінити рівень їх шкідливості в агроценозах суниці садової;
- оцінити рівень стійкості досліджуваних сортів Мурано та Вівара до пошкодження основними шкідниками;
- встановити технічну ефективність інсектицидів, інсекто-акарицидів та лімацидів проти найбільш поширених шкідників;
- дослідити ефективність інтегрованого застосування хімічних заходів у зниженні чисельності шкідливих організмів;
- визначити оптимальні строки проведення захисних заходів проти основних шкідників суниці садової;
- здійснити розрахунки та проаналізувати економічні показники ефективності застосування засобів захисту рослин.

3. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій. Ознайомлення з науковим дослідженням Попрощької В.М. дає змогу стверджувати, що наукові положення, висновки і пропозиції обґрунтовані та достовірні. Зміст кваліфікаційної роботи висвітлює всі проблемні аспекти теми. Одержані здобувачкою результати досліджень знаходять підтвердження у публікаціях як вітчизняних, так і іноземних дослідників за темою роботи, матеріалів міжнародних організацій, інформаційних ресурсів мережі Internet, тощо.

Найбільш вагомим результатом є розробка й обґрунтування схеми комплексного застосування сучасних інсектицидів, інсекто-акарицидів та лімацидів у поєднанні з агротехнічними заходами, що забезпечує підвищення врожайності та покращення товарної якості ягід, що базується на результатах багаторічних досліджень. Отримані результати були використані у виробничій практиці сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств, про що є відповідні акти впровадження.

4. Наукова новизна одержаних результатів.

Вперше у Правобережному Лісостепу України на основі багаторічних польових та лабораторних досліджень встановлено видовий склад і домінуючі групи шкідників ремонтантної суниці садової, визначено піки їх

чисельності та взаємозв'язок із фенологічними фазами розвитку рослин. Уточнено видовий склад фітофагів, що формують структуру шкідливого комплексу культури, зокрема роль представників рядів твердокрилих, рівнокрилих, лускокрилих, перетинчастокрилих, павукоподібних і черевоногих, або молюсків. Науково обґрунтовано ефективність інтегрованої системи захисту ремонтантної суниці садової від комплексу шкідників, що включає застосування інсектицидів, інсекто-акарицидів та лімацидів. Уперше для умов регіону оцінено економічну ефективність системи захисту ремонтантної суниці садової, що дозволило обґрунтувати доцільність її впровадження у виробництво.

5. Повнота викладення положень дисертації в опублікованих працях. Основні наукові положення, результати дослідження та висновки викладено у 10 наукових працях, з них п'ять статті у наукових фахових виданнях України. Апробація результатів наукового дослідження відбулася в рамках п'яти міжнародних і та всеукраїнських науково-практичних конференцій в Україні і Бельгії.

6. Список публікацій здобувача за темою дисертації.

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. **Попроцька В. М.**, Мостов'як С. М., Мостов'як І. І. Економічна оцінка вирощування суниці садової за різних систем захисту рослин у Правобережному Лісостепу України // *Збалансоване природокористування*. – 2021. – № 4. – С. 107–116.

DOI: [10.33730/2310-4678.4.2021.253094](https://doi.org/10.33730/2310-4678.4.2021.253094).

2. Mostoviak S., **Poprotska V.**, Mostoviak I., Shlapak V. Phenology and population of strawberry mites and effectiveness of using strawberry protection in the conditions of the Right-Bank Forest-Steppe of Ukraine // *Scientific Horizons*. – 2021. – Vol. 24, No. 11. – P. 20–27.

DOI: [10.48077/scihor.24\(11\).2021.20-27](https://doi.org/10.48077/scihor.24(11).2021.20-27).

3. Мостов'як С. М., **Попроцька В. М.** Шкідники суниці як фактор зниження продуктивності культури в умовах Вінницької області // *Вісник Уманського національного університету садівництва*. – 2020. – № 1. – С. 138–141.

DOI: [10.31395/2310-0478-2020-1-138-141](https://doi.org/10.31395/2310-0478-2020-1-138-141).

4. **Попроцька В. М.** Біологія та шкідливість слимака сітчастого на суниці садовій та заходи обмеження його чисельності // *Вісник Уманського національного університету садівництва*. – 2021. – № 1. – С. 145–147. –

DOI: [10.31395/2310-0478-2021-1-145-147](https://doi.org/10.31395/2310-0478-2021-1-145-147).

5. **Попроцька В. М.** Фенологічні особливості шкідників суниці садової в умовах Вінницької області // *Збірник наукових праць Уманського національного університету*. – 2025. – Вип. 106, ч. 1. – С. 584–592.

DOI: [10.32782/2415-8240-2025-106-1-584-592](https://doi.org/10.32782/2415-8240-2025-106-1-584-592).

Матеріали конференцій які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. **Попроцька В. М.,** Мостов'як С. М. Біологія та шкідливість білокрилки суничної, або алейродида суничного (*Aleurodes fragariae*) на суниці садовій і заходи обмеження чисельності шкідника в умовах західної та центральної України // IX з'їзд Українського ентомологічного товариства (м. Харків, 20–23 серпня 2018 р.): тези доповідей / за заг. ред. проф. В. Л. Мешкової. – Харків : ФОП Бровін О. В., 2018. – С. 101.
2. **Попроцька В. М.,** Мостов'як С. М. Шкідники суниці як фактор зниження продуктивності культури в умовах Вінницької області // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті видатних вчених-ентомологів академіка НАН України В. П. Васильєва та професора М. П. Дядечка (м. Київ, 18–20 грудня 2019 р.). – Київ, 2019. – С. 49.
3. **Попроцька В. М.,** Мостов'як С. М. Основні шкідники суниці та обмеження їх чисельності в умовах Вінницької області // Фундаментальні і прикладні проблеми сучасної екології та захисту рослин : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю з дня народження д.б.н., проф. Б. М. Литвинова (м. Харків, 21–22 жовтня 2021 р.). – Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2021. – С. 131–134.
4. Mostoviak S., **Poprotska V.,** Berezovskyi A. Main phytophages of *Fragaria x ananassa* Duch. in the conditions of the Right-Bank Forest-Steppe of Ukraine // Abstracts 75th International Symposium on Crop Protection (May 21, 2024). – 2024. – P. 130.
5. Мостов'як С. М., **Попроцька В. М.,** Крикунов І. В., Процак О. В., Печенюк В. А. Фітофаги в біоценозах ягідних культур Правобережного Лісостепу України // Актуальні проблеми вивчення ентомофауни західного регіону України : зб. тез наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ – Стара Гута, 14–16 червня 2024 р.). – Львів : Державний природознавчий музей НАН України, 2024. – С. 38–40. – [Елект.вид. Режим доступу:science.snmh.org/content/DDDD_XVIII_DDDD_2024.pdf]

7. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає у встановленні видового складу і домінуючі груп шкідників ремонтантної суниці садової, визначенні піків їх чисельності та взаємозв'язків із фенологічними фазами розвитку рослин. Уточненні видовий склад фітофагів, що формують структуру шкідливого комплекс культури, зокрема роль представників рядів твердокрилих, рівнокрилих, лускокрилих, перетинчастокрилих, павукоподібних і черевоногих молюсків. Науково обґрунтовано ефективність інтегрованої системи захисту ремонтантної суниці садової від комплексу шкідників, що включає застосування інсектицидів, інсекто-акарицидів та лімацидів.

Практичне значення результатів дослідження полягає у оптимізації системи інтегрованого захисту ремонтантної суниці садової від шкідників у Правобережному Лісостепу України. Уточнення видового складу фітофагів та визначення домінуючих видів дозволяє своєчасно проводити прогноз їх чисельності та планувати ефективні заходи боротьби. На основі багаторічних досліджень розроблено й обґрунтовано схему комплексного застосування сучасних інсектицидів, інсекто-акарицидів та лімацидів у поєднанні з агротехнічними заходами, що забезпечує підвищення врожайності та покращення товарної якості ягід. Отримані результати можуть бути використані у виробничій практиці сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств.

Елементи дослідженої системи захисту впроваджено у виробництво на базі Дослідного господарства Подільської станції садівництва Вінницької області, ТОВ «Наталка» (Тульчинський район, Вінницька область), ТОВ «Кум-Агро» (Вінницький район, Вінницька область), а також у ТОВ «Радабудінвест» (м. Вінниця). Матеріали досліджень використовуються в освітніх і презентаційних заходах, зокрема в межах програм по спеціальних культурах ТОВ «Адама Україна» та ADAMA Polska.

8. Характеристика структури дисертації, її мови та стилю викладення. Дисертаційна робота характеризується логічною послідовністю, зв'язністю та завершеністю викладу матеріалів; чітким формулюванням основних наукових положень, висновків та пропозицій. Дисертацію написано державною мовою. Мова дисертації характеризується смисловою точністю, логічністю, дотриманням стилістичних норм і зв'язків у реченні, простотою викладу. У цілому мовне стилістичне оформлення тексту дисертаційної роботи відповідає особливостям писемного наукового стилю мови та узгоджується з вимогами до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН України від 12.01.2017 року № 40 із змінами і вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 із змінами.

Дисертаційну роботу викладено на 301 сторінці комп'ютерного набору, з них 208 сторінок основного тексту. Чотири розділи, висновки, рекомендації виробництву, список використаних джерел та додатки. Робота проілюстрована 34 таблицями та шістьма рисунками, включає 73 додатки.

Список літератури налічує 180 найменувань, у тому числі 72, або 40% латиницею, (50 найменувань або 30% за останні 10 років).

9. Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації.

При загальному позитивному враженні від роботи потрібно вказати на наявність окремих дискусійних положень, що потребують додаткової аргументації та зауважень технічного характеру.

1. Розділ 1. З метою повнішого розкриття питань пов'язаних із шкідливістю комплексу фітофагів суниці садової, бажано більше уваги приділити шкідникам, що мали господарське значення в період досліджень. Висвітлити найновіші тенденції та напрямки в захисті суниці садової від комплексу шкідників.

Визначення термінів пов'язаних із захистом рослин слід навести згідно чинного ДСТУ 4756:2007 Захист рослин. Терміни і визначення понять.

2. Розділ 2. Уточнити, що дослід виробничий і проводився із метою попереднього випробування діючих речовин препаратів для подальших висновків щодо реєстрації в Україні.

Уточнити характеристики пастки для слимаків та на основі яких речовин вона діє; надати інформацію про систему утримання ґрунту на плантації суниці.

3. Розділ 3. Поряд із даними про щільність заселення фітофагами, доцільно подати інформацію про економічні пороги їх шкідливості.

Провести статистичну обробку даних не лише урожайності а і інших показників: вміст цукрів, органічних кислот та сухих речовин у ягодах, маса ягоди.

Підрозділ 3.4. доцільно доповнити даними про залишкові кількості діючих речовин застосованих препаратів у ягодах суниці садової.

Розділ 4. Економічна ефективність. Розрахунки на момент виконання досліджень. Слід доповнити даними на що базуються на цінах та нормативах поточного року.

Висновки і рекомендації виробництву. Без зауважень.

10. Загальний висновок. Дисертаційне дослідження, виконане Попроцькою Вікторією Миколаївною на тему «**Основні шкідники суниці садової та удосконалення системи захисту культури в умовах Правобережного Лісостепу України**» є самостійним науковим дослідженням актуальної проблеми, містить оригінальні підходи до розв'язання теоретичних і практичних питань, пов'язаних з шкідниками суниці садової ремонтантної та порівнянням ефективності систем захисту від них .

У дисертації отримано нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що в сукупності сприяють підвищенню продуктивності і якості ягід суниці садової ремонтантної.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені здобувачкою наукові завдання вирішені повною мірою, мети дослідження досягнуто. Основні положення дисертації, що задекларовані здобувачкою, містять елементи наукової новизни.

Дисертаційна робота відповідає спеціальності 202 Захист і карантин рослин та вимогам п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та

скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 № 44 (зі змінами) і Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими Наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами) і може бути рекомендованою для подання до захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство за спеціальністю 202 Захист і карантин рослин у разовій спеціалізованій вченій раді.

Головуючий на засіданні,
декан факультету плодоовочівництва, екології
та захисту рослин, доктор
сільськогосподарських наук,
професор

Сергій ЩЕТИНА

